

## Motion

1984/85:2538

Per Unckel m. fl.  
Gymnasieskolan

I vår partimotion (motion 1984/85:2818) angående utbildningspolitiken presenteras riktlinjerna för en ny utbildningspolitik. Förslagen inkluderar också gymnasieskolan.

I partimotionen anges den önskvärda inriktningen av gymnasieskolan på följande sätt:

Gymnasieskolan skall inte vara en förlängning av grundskolan, vilken med nödvändighet måste ge en relativt allmän utbildning. Gymnasieskolans uppgift är att förbereda eleverna för yrkesarbete, fortsatt yrkesutbildning eller fortsatta studier. Dess möjligheter att fullgöra dessa uppgifter måste förbättras. Gymnasieskolan skall ge eleverna en bättre yrkesutbildning som kan ge dem ett fotfäste på arbetsmarknaden. Med ett nytt tillträdessystem till högskolan stimuleras teoretiskt inriktade elever till en gymnasieutbildning som ger nödvändiga kunskaper för universitets- eller högskolestudier. Den nu pågående försöksverksamheten med en ny gymnasieskola bör förändras i enlighet härmed.

Utöver de principiella förändringar som påyrkas i partimotionen vill vi förorda vissa dimensioneringsförändringar och vissa timplane- och läroplansförändringar i förhållande till budgetpropositionens förslag.

### Gymnasieskolans dimensionering

Vi är beredda att tillstyrka regeringens förslag till totaldimensionering av gymnasieskolan för budgetåren 1985/86, 1986/87 och 1987/88. Vi kan emellertid inte acceptera fördelningen av intagningsplatserna på sektorer i direktramarna.

Tabellen nedan redovisar antalet behöriga förstahandssökande och intagningsplatsernas fördelning på sektorer i direktramen 1984/85.

Sektor	Behöriga första-handssökande	Intagningsplatser	Intagningsplatser i förhållande till sökande
HS	21 047	18 800	- 2 247
VSK	25 924	21 700	- 4 224
EM	28 282	25 900	- 2 382
TN	21 832	24 000	+ 2 168
TI	41 810	34 100	- 7 710
JST	5 120	2 550	- 2 570
Ospec.	-	320	+ 320
Summa	144 015	127 390	- 8 935

Källor: SÖ:s rapporter Gymnasieskolan hösten 1984 och Sökande till gymnasieskolan 1984/85 samt UbU:s betänkande 1983/84:19.

Antalet 16-åringar minskade med 6,4 % mellan 1983/84 och 1984/85 samtidigt som antalet behöriga förstahandssökande minskade med ca 4,3 %.

Sökandentresset för tvååriga teoretiska linjer minskade med 10 %, för tvååriga yrkesinriktade linjer med drygt 4 % och för tre- och fyraåriga teoretiska linjer med 2 %.

Av tabellen och SÖ:s rapporter i övrigt framgår att samtliga sektorer utom TN-sektorn varit klart underdimensionerade. Man kan också utläsa att 16- och 17-åringar, som enligt riksdagsbeslut skall prioriteras, främst söker till HS-, EM- och TN-sektorerna. Procentandelen 16- och 17-åringar bland de sökande ligger här betydligt över 90 %. Rapporterna visar också att dessa utgör 97,2 % av de sökande på tre- och fyraåriga linjer och 90,7 % av de sökande på tvååriga teoretiska linjer medan de endast utgör 80,3 % av de sökande på yrkesinriktade linjer. Vidare kan utläsas att de tre- och fyraåriga linjerna vid ett vikande sökandeunderlag bäst förmår hävda sin ställning.

Mot bakgrund av vad som ovan redovisats föreslår vi att direktramen får följande inriktning för budgetåret 1985/86:

Sektor	Förslag till- intagningsplatser	Jämförelse med prop. 1983/84:116	Jämförelse med föredragandes förslag
HS	18 395	+ 900	+ 535
VSK	19 665	+ 245	- 735
EM	24 470	+ 985	of
TN	22 695	of	of
TI	34 400	of	of
JST	2 875	+ 200	+ 200
Ospec.	1 500	of	of
Summa	124 000	+ 2 330	of

De resurser som tillförs HS- och EM-sektorerna skall till övervägande delen läggas på de treåriga teoretiska linjerna.

Fördelningen på sektorsramar inom direktramen för budgetåren 1986/87 och 1987/88 föreslår vi få samma utseende som vårt förslag till intagningsplatser för budgetåret 1985/86. Det innebär att ramens totalomslutning överensstämmer med regeringens, men att fördelningen på sektorsramar avviker när det gäller HS-, VSK- och EM-sektorerna.

Inför kommande dimensioneringsbeslut bör enligt vår mening den nu använda sektorindelningen överges till förmån för en indelning byggd på gymnasieskolans linjer och specialkurser. Möjligheterna bör vidgas för länskolnämnderna att inom vissa ramar omfördela platser mellan sektorer/utbildningar.

Budgetpropositionens förslag, att regeringen liksom för tidigare budgetår skall ges möjlighet att, i den mån arbetsmarknadsskäl så påkallar, besluta om en utökning av totalramen, kan vi inte acceptera. Regeringen bör, om en utökning av totalramen bedöms nödvändig, återkomma till riksdagen med begäran om erforderliga medel på tilläggsbudget.

### Läroplansfrågor

Regeringen föreslår i budgetpropositionen att uppdelningen av B-språk i allmän och särskild kurs på gymnasieskolans tvååriga linjer skall avskaffas fr. o. m. läsåret 1985/86. De skäl som anförs för denna åtgärd finner vi inte relevanta. Behovet av mera kvalificerade språkstudier är stort även på de tvååriga linjerna, varför varje åtgärd som försämrar språkutbildningens kvalitet måste avvisas.

Regeringen föreslår också bl. a. den förändringen av den treåriga ekonomiska linjens normaltimplan, att stenografi som alternativämne till ekonomiskt specialämne i stället skall ligga i val mot andra färdighetsämnen. Av förslaget till reviderad timplan framgår att de ämnen man tänkt sig är ett främmande språk eller matematik. Skälet till förändringen skulle vara att stenografi som alternativämne till ekonomiskt specialämne har visat sig mindre attraktivt. Påståendet är med förlov sagt dåligt underbyggt.

Innevarande läsår är första gången som stenografi och ekonomiskt specialämne står som alternativa val mot varandra. Att med denna "erfarenhet" som bakgrund göra föreslagen förändring finner vi oriktigt. En välutbildad ekonom behöver all den matematik- eller språkutbildning han eller hon kan få. Dessutom innebär förslaget omflyttning av andra ämnens timtal mellan årskurserna, som medför sämre samläsningsmöjligheter med andra linjer och en utökning av totaltimtalet för åk 1, vilket bör medföra ökade kostnader. Regeringens förslag bör därför avslås.

I vår motion 1983/84:1749 om läroplansfrågor i gymnasieskolan diskuterade vi ett antal förändringsförslag i fråga om gymnasieskolans timplaner, som regeringen aktualiserade i budgetpropositionen 1984. Riksdagen avlog dess värre våra motionskrav. Reaktionen från skolorna ute i landet visar att våra synpunkter och farhågor var berättigade. Vi återkommer därför nu med våra tidigare förslag.

Regeringens förslag till timplaneändringar vid detta tillfälle angavs innebära att

- elever i årskurs 2 på T-linjen inte skulle tvingas välja mellan biologi och samhällskunskap utan få båda ämnena som obligatoriska,
- utrymme bereddes för datalära i ämnet samhällskunskap i årskurs 1 av N- och T-linjerna,
- koncentrationen av ämnet historia till årskurs 3 av N-linjen minskades,
- kemiämnet ställning på N-linjen stärktes,
- val av alternativämnena på N-linjen även på mindre orter med alternativa eller samordnade timplaner möjliggjordes, samt att
- timplanen i religionskunskap återställdes till vad som tidigare gällde för olika linjer.

Den genomgående motiveringen till timplaneändringen var att stärka N-linjens ställning.

En förbättrad rekrytering till N-linjen åstadkommer man knappast med de ändringar i timplanen som nu genomförts. N-linjens sjunkande attraktivitet är främst att söka i gällande antagningssystem till högre utbildning, som gynnar taktikval i gymnasieskolan. Eleverna väljer helt enkelt en mindre krävande studieväg. Vi har i flera sammanhang framfört förslag till ett nytt antagningssystem till högre utbildning, som åter kommer att göra N-linjen till ett attraktivt studieval.

De genomförda förändringarna i timplanerna innehåller ingenting som förbättrar språkprogrammet eller minskar ämnessplittringen. Omflyttningen av timmar mellan de olika årskurserna skapar i stället problem för ämnet historia, som nu på N-, NT- och T-linjerna läses med två veckotimmar i årskurs 1 och med fyra, två resp. två veckotimmar i årskurs 3 i stället för som tidigare med sex, fyra, resp. fyra veckotimmar i årskurs 3. Detta medför ett för ämnet från pedagogiska utgångspunkter besvärligt uppehåll i ämneskursen under årskurs 2. Med omflyttningen försvinner också samläsningsmöjligheterna i ämnet mellan linjerna E, NT och T i årskurs 3.

Timplaneändringen innebär även att på N-, NT- och T-linjerna ämnet matematik minskar med 0,5 veckotimmar, att samhällskunskapen minskar med en veckotimme, att religionskunskapen ökar med 0,5 veckotimmar på H- och S-linjerna, men minskar med 0,5 på N-linjen, att ämnet historia minskar med 0,5 veckotimmar på H- och S-linjerna, att kemiämnet ökar med 1,5 veckotimmar på N- och NT-linjerna och slutligen att idrotten får ytterligare 0,5 veckotimmar på N- och NT-linjerna.

Att minska matematikämnet på N- och T-linjerna syns inte särskilt välbetänkt, i all synnerhet som matematiken är det viktigaste basämnet för datalära. Vi frågar oss om det är rimligt att under dessa omständigheter minska matematiken med 0,5 veckotimmar och öka idrotten med lika mycket?

Beträffande samhällskunskapsämnet anförde utbildningsutskottet i sitt betänkande UbU 1981/82:5, då ämnet infördes i årskurs 2 på T-linjen med 2,5 veckotimmar som alternativämne, att inte så få elever från teknisk linje senare väljer utbildningar inom högskolan som kräver särskild behörighet i ämnet samhällskunskap, dvs. en kurs om minst fem veckotimmar. Att mot denna bakgrund reducera veckotimantalet till 4,5 veckotimmar för både N- och T-linjen och därmed utestänga dessa elever från särskild behörighet i ämnet finner vi högst märkligt.

Utökningen av veckotimantalet i kemi på N-linjen kan synas vällovlig, men linjens tillgängliga totaltimtal räcker enligt vår uppfattning inte till för att inom normaltimplanens ram lösa denna fråga. Vi anvisar på annan plats i denna motion förslag till hur problemet för de elever på N-linjen, som kan ha ett behov av fördjupade kunskaper i kemi, kan lösas.

Timplaneförändringarna innebär vidare genom omflyttningar av timmar mellan årskurserna, att de tidigare lika totaltimtalen för linjerna i var och en av de tre årskurserna rubbas, vilket måste medföra kostnadsökningar, som

inte redovisades i propositionen. Samtidigt ökar på ett otillfredsställande sätt studiebördan för eleverna i åk 1 på T-linjen, med kraftigt ökad risk för oönskade avhopp.

Riksdagen fattade i december 1981 (prop. 1981/82:14, UbU 1981/82:5, rskr 1981/82:112) beslut om betydande förändringar i gymnasieskolans timplaner. Dessa förändringar hade då riksdagen förelades det nu diskuterade regeringsförslaget, gällt under bara ett och ett halvt läsår och alltså ännu inte tillämpats genom hela den treåriga utbildningsgången. Enligt vår mening borde det ha varit rimligt att dessa timplaner getts möjlighet att verka genom hela den treåriga studiegången och att en utvärdering därav gjorts, innan man vidtog nya förändringar.

Riksdagen bör med anledning av här anförda synpunkter upphäva sitt tidigare beslut om förändringar av timplanerna för de teoretiska linjerna. Det bör ske på ett sätt som inte försätter de elever som studerarenligt den nya ordningen i svårigheter.

Försöksverksamhet har sedan läsåret 1979/80 bedrivits med ramtimplaner med obligatoriska och valbara timtal. Sista intagningen äger rum läsåret 1988/89. Försöken innebär, att försöksskolorna får anordna undervisning av delvis annan karaktär än den som eljest erbjuds gymnasieskolans elever. Lokala intressen, liksom aktuella behov av mer allmän art, kan därvid tillgodoses. Enligt lokala beslut inom ramen för SÖ:s föreskrifter har vissa ämnen i normaltimplanerna under upp till fem veckotimmar per årskurs bytts mot de ämnen som ingått i försöksverksamheten. Genomgående har goda erfarenheter av försöksverksamheten redovisats.

Enligt vår mening bör försöksverksamheten utökas till att omfatta möjligheter till ytterligare fördjupning i ämnen som redan tidigare finns på timplanen för ifrågavarande linje. Sådana ämnen kan förslagsvis vara moderna språk på H-linjen, historia och samhällskunskap på H- och S-linjerna, matematik, fysik, kemi och biologi på N- och T-linjerna.

Det som här anförts om en utvidgning av försöksverksamheten med ramtimplaner med obligatoriska och valbara timtal bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

## Hemställan

Med hänvisning till vad som anförts i motionen hemställs

1. att riksdagen beslutar om en dimensionering av gymnasieskolans direktram 1985/86 vad avser fördelningen på sektorer i enlighet med vad som anförts i motionen,
2. att riksdagen beslutar om en dimensionering av gymnasieskolans direktram 1986/87 vad avser fördelningen på sektorer i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att riksdagen beslutar om en dimensionering av gymnasieskolans direktram 1987/88 vad avser fördelningen på sektorer i enlighet med vad som anförts i motionen,
4. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts angående intagningsplatsernas fördelning på tvååriga resp. treåriga linjer,
5. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts angående sektorindelningen i framtiden,
6. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts angående vidgade möjligheter för länskolnämnderna att omfördela platser mellan sektorer/utbildningar,
7. att riksdagen beslutar avslå regeringens begäran om rätt att öka totalramen för gymnasieskolan i den mån arbetsmarknadsskäl så påkallar,
8. att riksdagen beslutar avslå regeringens förslag angående uppdelningen av B-språk i allmän och särskild kurs,
9. att riksdagen beslutar avslå regeringens förslag angående stenografi som alternativämne,
10. att riksdagen beslutar om timplaneförändringar i enlighet med vad som anförts i motionen,
11. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts angående försöksverksamheten med ramtimplaner med obligatoriska och valbara timal.

Stockholm den 25 januari 1985

PER UNCKEL (m)

BIRGITTA RYDLE (m)

BIRGER HAGÅRD (m)

INGER KOCH (m)

ANN-CATHRINE HAGLUND (m)

ELISABETH FLEETWOOD (m)

RUNE RYDÉN (m)

GÖRAN ALLMÉR (m)

GUNNAR HÖKMARK (m)

OLLE AULIN (m)

LARS AHLMARK (m)

HANS NYHAGE (m)

